

Romantická chvíle se slečnou Bělou Šumberovou, budoucí manželkou a životním andělem strážným

Slečna Běla odpověděla a Horníčkovu „vysvětlení“ zabralo.

„Dali jsme si rande na rohu Slavie u hodin, které už tam nejsou. Pozval jsem ji nejen do kavárny, ale pak ještě na Loretu, abych jí ukázal, jaký jsem vzdělanec. Chtěl jsem ji povznést, protože to byla přece jenom holka z kotárů, která do šesti let téměř neviděla člověka. Takovéhle vychloubačné řeči jsem jednou vedl v ostravském rozhlasu v pořadu, který se vysílal z jejího rodiště, Valašského Meziříčí. Když jsme spolu začali chodit, tak aby nedostala mindráky z toho, že já jsem z velkoměsta, a ona z dědiny, řekl jsem jí, že Plzeň je říť Evropy. A ona to tehdy do toho rozhlasu řekla a dodala ještě, že když o rok později přijela do Plzně, tak zjistila, že je to pravda.“

V hlavní roli kolem světa

Vě hře, kterou uvedlo Divadlo satiry v následujícím roce (premiéra 5. února 1947), měl Miroslav Horníček už roli hlavní. Revuální pásmo početného kolektivu autorů – Zbyňka Vavřína, Vratislava Blažka, Oldřicha Lipského, Miroslava Horníčka a většiny dalších členů souboru divadla – se jmenovalo *Ferda-sirky-zeměkoule aneb Všude dobře, doma nejhůř*. Neslo se na vlně mladické recese, volné, leckdy hodně volné fantazie – až k dadaistickému žonglování s nesmyslem – to vše ovšem vždy se snažící sloužit leckdy odvážnému, přímému satirickému šlehu. Režíroval Oldřich Lipský, hudbu složil Harry Macourek.

Horníčková postava Ferdy Dakara z Chrudimi představuje podle teatrologa Vladimíra Justa „dobovou kvintesenci českého šejdířství, tluchubovství a konjunkturalismu. Ferda byl válečný a poválečný zbohatlík a kolaborant, který své šmelinářství za protektorátu dodatečně vydává za hrdinný odboj. [...] Jelikož se však podvodník jeho kalibru bytostně štítí práce a atmosféra poválečného budování ho přímo dusí, prchá před dvouletkou jako čert před křížem do ciziny. Razí heslo, že všude dobře, doma nejhůř. A tu se naskytá autorům a inscenátorům vítaná příležitost k barvitému satirickému vylíčení strastiplné cesty malého českého šmelináře kolem světa.“ Když se nakonec vrátí do Československa, „kde dvouletka

Z OHLASŮ V TISKU

Úspěšek s úměníčkem

Nejhezčí na tomto večírku z 5. únorečka byl monacký výjevíček zdrobnělinek. Buď proto při nedostatku místečka psáno: po ostudiče s drdáníčkem divadélko se zlepšilo v **Akciče Aibiš**. Celkem i tentokrát zůstalo na této úrovince V+W náhražečky. V observanci přísně komunistické mnoho autůrků napáchalo vtipečky tu droboučké, tu trošičku pitomoučké, za nimiž se Ferdáček Dakárek, šmelinářiček, honí okolo zeměkouličky. V nezávazném duchu neškodné studentské švandičky Horníček herecky hbiťoučký se živoučkým francouzským vrchním Lipského zřejmě vedou, provázení výborným napodobitelem zvuků Slabým. Nevinná hudbička H. Macourka, hezoučká scénička V. Doležalova, běžně ilustrující tanečky L. Hrdinové jsou vesměs rázu tohoto drobného úměníčka, budícího nadšení u chlapečků i holčiček...

už je dávno úspěšně splněna, Ferda se pohotově snaží, jak je jeho zvykem a spolehlivě fungujícím místním obyčejem, dodatečným řečnováním přivlastnit si její výsledky a vyrobit vlastní zásluhy: „Došlo na má slova, že my Češi jsme národ pracovitý...“

Miroslav Horníček podle ohlasu v tisku zahrál tuto roli skvěle. Například v *Zemědělských novinách* 14. února 1947 si mohl o sobě přecíst, že je „dokonalý typ hejska, opravdu žije, šmelinaří, pomlouvá, intrikuje, má strach i odvahu, za všech okolnosti se dovede ze všeho vyvléknout, a tak nutí obecnost k smíchu takřka v každém z těch přečetných záběrů z ciziny...“

Ve *Filmových novinách* psali o den později podobně:

„Kolik toho jen zahraje, odskáče, odmluví a odimprovizuje M. Horníček a J. Maška s L. Lipským, je k nevíře. Herci charakterizují tento druh humoru schopností spolknout židli, kdyby se divák snad nebavil. Zde se bavíme vždycky, ale obávám se, že jednou bude židle opravdu spolknuta...“

Největší úspěch v představení sklízela scénka v Monaku. Vladimír Just ji popisuje takto:

„V dialogu Horníčkovy Dakara s Lipského monackým generálem a jeho vojáky byla idea miniaturního státečku, kde ‚nejširší hranička je tři sta metříčků‘ dohnána ad absurdum až do roviny slovního vyjádření, zahlceného groteskními zdrobnělinami. Byla to klaunská scénka nejryzejšího dadaistického humoru, který ovšem, což bylo vždycky výsadou každého velkého, třeba i nejnesmyslnějšího humoru, v absurdní nadsázce postihoval i cosi velmi typického z mentality malého českého člověka.“

Tato scéna inspirovala k nápodobě jinak nikoliv nadšeného recenzenta Edmonda Konráda (viz rámeček).

Ferda-sirky-zeměkoule aneb Všude dobře, doma nejhůř vyšla v novinách fotografie zachycující Lubomíra Lipského (vlevo) a Miroslava Horníčka ve scéně Monaco

Čistka poněkud prostoduchá

Na rozdíl od předchozího úspěšného autorsky kolektivního kusu o Ferdovi mělo další představení Divadla satiry pouze jednoho autora, navíc externího. Byl jím populární humorista Jaroslav Žák, nejznámější jako autor knih o študácích a kantorech. Není divu, že jeho satirické dílko *Čistka* zavedlo diváky opět do jeho důvěrně známého gymnaziálního prostředí, ve kterém rozehrál nesmírně černobílou, schematicky zjednodušenou hru na dobré a zlé, na hrdiny a padouchy, na – v té době – pokrokové a reakcionáře. V režii Alfréda Radoka a výpravě Josefa Svobody mělo toto výlučně činoherní představení – bez tanců, zpěvů a hudby – premiéru 24. března 1947.

Celý příběh se odehrává v kulise sborovny, kde se schází šest pitoreskních postaviček profesorů odporných charakterů, morálně zcela selhávajících, a jeden kladný hrdina, mladý chemik, komunista a odbojář. Děj v sedmi obrazech zachycuje historické okamžiky od první republiky, přes Mnichov, válku, osvobození, až po poválečné období. V každé době se tu pod měnicími se portréty (Masaryk, Beneš, Hácha, Hitler, Stalin) konala nějaká svérázná, pokřivená „očista“ v režii oněch šesti profesorů-padouchů. Miroslav Horníček si v představení zahrál menší roli sextána Hniličky, kterého pro jeho pokrokovost už před válkou šikanovali a během ní vyštvali do totálního nasazení. O kvalitě jeho výkonu se tisk nezmiňuje.

Jen jedna maličká zmínka existuje ve vzpomínkách Vlastimila Brodského:

„*Čistku* jsme hráli jako seriál. Jak zpestřit stereotyp každodenní produkce vymyslel jeden z Mirků, i když už nevím, zda Lipský nebo Horníček. Kdo prý v improvizaci řekne na jevišti víc názvů divadelních her. Na repliku: ‚Až přijdete, studente, zazvoňte třikrát!‘ odpověděl Horníček pohotově: ‚Ano, prosím, na *Třetí zvonění*, a bodoval názvem Štechovy hry. Toho večera se blížil konec představení a stav byl nerozhodný, Maška – Horníček 6:6. Před spadnutím opony si Honza Maška nemohl odepřít vítězství. Vběhl na jeviště, i když tam vůbec neměl co dělat,

a zaznamenal vítězný bod zvoláním: ‚*Maryša!*‘ Byli jsme hodně mladí. Tak kolem dvaceti pěti...“

Představení vzbudilo po zásluze kritiku, kupodivu nejsilnější z komunistického a levicového tisku. Přesto se s úspěchem hrálo až do podzimu 1947. Nadšení sklízelo zejména na mimopražských scénách a u školního a dělnického publika.

Na konci sezony 1946/47 odchází z divadla Alfréd Radok.

První koketování s filmem

Na stříbrném plátně se mohl Miroslav Horníček poprvé objevit už záhy po válce. Když v roce 1945 začínal režisér Otakar Vávra připravovat *Němou barikádu*, oslovil i jeho.

„Pozval mě na ředitelství filmu. Přišel jsem tam, pozdravil a ohlásil se. Pak přišel pan režisér Vávra, já se uklonil a znovu se představil: ‚Dobrý den, já jsem Horníček.‘ On se na mne dlouho, dlouho koukal a pak řekl: ‚Na shledanou...‘ Od té doby jsme se neviděli,“ zmínil v roce 1996.

První tři filmové počiny Miroslava Horníčka se proto datují až rokem 1947 a nejsou nikterak oslnivé. V prvním případě se objevil v roli číšníka Josefa v osvětovém filmu *Muži ve fraku*, který režíroval Jan Svoboda. Ve scénkách z typických gastronomických prostředí se odehrávají správné ukázky nejrůznější práce číšníků. Poté v druhé části filmu jsou pranýřovány negativní jevy v této branži se vyskytující – nesoustředěnost, nepřipravenost, následky nočních pitek nebo hazardu.

V druhém případě už šlo o plnohodnotný film – celovečerní komedii Martina Friče *Polibek ze stadionu (Zavinil to Mašlonka)*. Odehrává se v Praze při Mistrovství světa v ledním hokeji 1947, v jehož atmosféře se zrodí propletený milostný příběh čtveřice mladých lidí, které ztvárnili Zdeněk Dítě, Irena Bernátová, Svatopluk Beneš a Jana Dítěťová. Na Miroslava Horníčka zbyla vedlejší rolička pikolika.

Třetí položkou jeho filmografie z roku 1947 je krátkometrážní snímek *Nedělní odpoledne* režiséra Ludvíka Tomana. Zahrál si tu s Vladimírem

Rážem a J. O. Martinem. O co šlo v tomto zcela zapomenutém filmečku, autor knihy nezjistil.

Král, vrchní a pikolík

Další hra Divadla satiry, první celovečerní dílo Vratislava Blažka, *Král nerad hovězí*, se zapsalo do jeho análů jako představení nejúspěšnější s počtem přes tři sta padesát vyprodaných repríz. Stejně tak i názory kritiků po premiéře 11. září 1947 nešetřily chválou. Režíroval Oldřich Lipský, swingovou hudbu složil Harry Macourek.

Zásadní zásluhu na tomto úspěchu je nutné přiznat mladému autorovi. Dvaadvacetiletý student Vysoké školy uměleckoprůmyslové už přispěl do kolektivní hry o Ferdovi, nyní vzal na svá autorská bedra celé představení. O co v něm šlo? Vladimír Just je charakterizuje následovně:

„Metodou volně koncipované, strukturně nezávazné kabaretní hry s písničkami řešil autor – a to bylo pro něho příznačné – vždy nějaký ústřední, sjednocující, navýsost závažný etický či společensko-politický problém. V *Králi...* to byl problém války a míru v konfrontaci s typicky českým pivním politikařením, které nemá – ukazuje Blažek – příliš daleko k podhoubí, z něhož se živí, jímž se napájí, roste a sílí fašismus – a s tím vším související problém bezpracných, zázračných návodů k zaručenému míru a štěstí všech lidí.“

Ústřední dvojicí postav je občan Josef Král, vegetarián v podání Lubomíra Lipského, a vrchní z Restaurace u č. 15, kterého hrál – a k jehož roli i autorsky přispěl – Miroslav Horníček. Ten vedl mimo jiné mezi jednotlivými obrazy klaunsko-hurvínkovské dialogy se svým pikolíkem, kterého vytvořil s výraznou vnějškovou komikou sobě vlastní Karel Effa. Jinak to především byl, řečeno Vladimírem Justem, „brechtovsky epický vypravěč a strohý, střízlivý a věcný demonstrátor, který nejen že uvádí a rekonstruuje jednotlivé obrazy a fáze příběhu, ale hovoří i se svými vnitřními hlasy a pochybnostmi“.

Příběh hry byl sice schematický, leč výmluvný: Josef Král se stává absolutním vládcem světa poté, co jeho velká mírotvorná mise v čele strany Mikrokraj sklídí nadšený ohlas po celé planetě, a on se dostane až mezi špičku magnátů a dalších mocných. Ti mu svěří absolutní moc s tím, že sami budou z pozadí tahat za všechny nitky. Král zapuzuje špatné svědomí a říká:

„Lidstvo není dost vyspělé, aby si samo vládlo! Tímto okamžikem uvaluji na všechny země výjimečný vojenský stav. A bude mír třeba i násilím.“

Horníčkův vrchní to komentuje lapidárně:

„To už jsme přeci mnohokrát viděli... Vlastně každé, kdo se dostane k veslům, vesluje.“

Vedle hry samotné i herecký výkon Miroslava Horníčka a dalších sklídil chválu kritiky. Pochvalně se vyjádřil např. A. M. Piša, který vzápětí po premiéře v *Právu* napsal:

„Z účinkujících, kteří jdou z jedné role do druhé, hrají prim v konferenciérské dvojici navinulý, spanilomyslný vrchní Horníčkův a vyjevený pikolík Effův, podobající se kuřeti, jež najde zrno.“

Vedle nich podle Piši zazářila v postavě „dobrého vojáka“ rovněž jedna z nových posil divadla – Josef Hlinomaz: „[...] fyziologicky šťavnatou komikou takové či onaké nejapnosti...“ A také „prudce, jiskrně, bodavě karikující“ Lubomír Lipský.

Poznámka: dialogy dvou natolik rozdílných pojetí humoru a komiky – drastický, vnějškový, přímočarý Effa a intelektuální, myšlenkový Horníček – vedly během repríz ke stále narůstajícím konfliktům a později i k Horníčkově averzi. Karel Effa, který prý lačně sčítá smích publika za každou cenu, pro něj zůstal už napořád odstrašujícím představitelem zcela opačného typu humoru, než mu byl vlastní. Podle Effových knižních vzpomínek Horníček z těchto důvodů dokonce přispěl k jeho pozdějšímu vyhazovu z Divadla ABC.

Kabaret pro Švéda

Původně jednorázové matiné *Cabarett Trapas*, určené pouze pro zvané, vzniklo z popudu a také na počest Alberta Mola, švédského tanečníka,

choreografa a mima, který hrál d'Artagnana v představení Švédského tanečního divadla, které úspěšně hostovalo v létě 1947 v Praze s tanečně pantomimickou variací *Tří mušketýrů*. Tento kumštýř měl k lidem z a kolem Divadla satiry blízko, našel tu přátele, páchali společně spoustu legrace. Společně s Oldřichem Lipským se Mol ujal i režie pásma *Cabarett Trapas*, jehož byl ústřední hvězdou. Velmi volné a proměnlivé složení představení z čísel z dřívějších programů i novinek lidí z okruhu divadla opět reagovalo na aktuální společenské i politické dění. Tato volnost a aktuálnost byla velmi lákavá nejen pro publikum, ale i herce, kteří se tu mohli naplno vydovářet. Představení po prvotním úspěchu (16. listopadu 1947) bylo reprízováno během celé sezony každou sobotu odpoledne.

Miroslav Horníček tu vystupoval jako konferenciér a mimo jiné také – s Lubomírem Lipským – v později slavné scéně *Číšník a host*, kde mistrovsky sehráli varianty, kdy jsou aktéry situace flegmatici, sangvinici, cholerici nebo melancholici.

Únor takzvaný vítězný

Divadlo satiry únorový komunistický puč uvítalo, vždyť se svým nadšeně levicovým, až komunistickým světonázorem za prosazení proklamovaných idejí po celou dobu vlastně více či méně bojovalo... A chtělo v nových podmínkách bojovat dál za pokrok, pravdu a spravedlnost, ale... Ovšem netušili, jaká už fakticky byla a hlavně jaká brzy bude realita nových pořádků.

V té době, jak už bylo zmíněno, zastával Miroslav Horníček v divadle funkci předsedy závodní organizace KSČ.

Svatba

Známost Miroslava a slečny Běly se rozvíjela přirozeně a harmonicky, až jednoho dne bylo zjištěno, že je nutné učinit společensky nezbytný krok.

„Svatba... Ta moje se konala 8. března 1948. Později byl osmý březen povýšen na Den žen. Ale v den mé svatby to byl den s malým d

MIROSLAV HORNÍČEK: CIRKUS NADĚJE – SCÉNOSLED

Děj se odehrává v době po skončení jedné veliké války a ve strachu před válkou druhou, kdekoliv, kde žijí lidé bojácní, nedůvěřiví a sobečtí, ale také stateční a činorodí.

1. Mír

Mnoho toho nezbylo. Zřícená zídka domova, kam se vracejí včerejší vojáci — pierot, harlekýn a tři klauni.

2. Lidé v troskách

Zřícený domek nutno postavit. Jen klauni si to však uvědomují. Začíná práce. Pierot však pouze zdobí trosky bílými růžemi. Harlekýn v nich tančí a oba mění své citové vztahy. Kolombína odvádí Pierota; a harlekýn v „kouzlu“ benátské noci získává Pieretu.

3. Úklid

Jsou-li Pierot s Harlekýnem neschopni, unaveni, slabí, klauni jim pomohou.

4. Kde vzít peníze?

Hlavní otázka dne. Palčivá otázka. Měšťáci jdou na svůj nedělní výlet, ale mamě se Pierot a Harlekýn snaží k nim přiblížit. Dostane se jim jen almužny. Přichází bohatý muž. Nabízí jim práci. Konečně peníze!

5. Peníze dělají člověka

A konečně život podle jejich představ! Houpací židle, dýmky, hosté stejně vznešení jako pitomí a selanka končící obžerstvím.

Přestávka

6. Pracovní síly na prodej

Pierot a Harlekýn pracují. Je to vyčerpávající, mechanické skládání součástek neznámého dosud celku. Zdravá nedůvěřivost klaunů odolává síle peněz i půvabu ženy.

7. Citová bloudění

Pierot má svou knihu. Svůj žal. Své úzkostné úvahy. Kolombína se nudí. Klauni to pozorují. Harlekýn má svůj tanec. Svůj stálý karneval. Piereta se nudí. Klauni to pozorují a jejich zásahem se konečně setkávají bytosti příbuzné povahou — Piereta s Pierotem a Kolombína s Harlekýnem.

8. Tři klauni a jedno vajíčko

Veliký zmatek s malým předmětem.

9. Nový vynález

Součástky vyrůstají pod prsty Pierotovými a Harlekýnovými — v rukou technikových spojují se pak v nový vynález — v nový typ automatické pušky. Před jejich očima je názorně předvedena síla této zbraně.

10. Malé rozloučení

Piereta je mrtvá. Každý se loučí svým způsobem.

11. Živi jdou dál

Práce pokračuje. Zbraní přibývá.

12. Lidský strach

Zbraní neustále přibývá. A hromadící se zbraně nesmějí rezavět ve skladištích. Dosud se nestřílí, dosud není otevřený boj, ale hlas volající z amplionů je plný zloby. Klauni s ním bojují, umlčují ho, ale je to nerovný boj.

13. Útěk

Od svého návratu utíkali stále — Pierot do svého osamocení, do svého snu, Harlekýn do svého rytmu a hluku. Utečou i teď...

14. Síla slabých

Závěr.

jako každý jiný. Pro mě to byl už tehdy den s velkým D. Přijeli rodiče mé ženy a její sestra, všichni z Valašského Meziříčí, odkud je i moje žena. Svatba se konala v kostele na Strossmayerově náměstí. Farář nám vyčíslil cenu obřadu. Byla dvojí: buď bez koberce, anebo s kobercem, který by vedl po schodech chrámu až k vozovce. Byli jsme natolik nemajetní, že jsme koberec odmítli. Leč – koberec tam byl. Zůstal po svatbě, která se konala před námi, avšak nám byl započítán. Jenže moje matka byla natolik obchodně čilá a nadaná, že tam došla, dokázala jim, že koberec jsme neobjednali, a dostala příslušný obnos zpět. Za něj jsme jeli na svatební cestu.“

Novomanžele oddával Horníčkův přítel páter Kánský. Na svatbu přišlo celé Divadlo satiry a kluci si zahráli na schodišti kostela na žebráky.

a zaznamenal vítězný bod zvoláním: ‚*Maryša!*‘ Byli jsme hodně mladí. Tak kolem dvaceti pěti...“

Představení vzbudilo po zásluze kritiku, kupodivu nejsilnější z komunistického a levicového tisku. Přesto se s úspěchem hrálo až do podzimu 1947. Nadšení sklízelo zejména na mimopražských scénách a u školního a dělnického publika.

Na konci sezony 1946/47 odchází z divadla Alfréd Radok.

První koketování s filmem

Na stříbrném plátně se mohl Miroslav Horníček poprvé objevit už záhy po válce. Když v roce 1945 začínal režisér Otakar Vávra připravovat *Němou barikádu*, oslovil i jeho.

„Pozval mě na ředitelství filmu. Přišel jsem tam, pozdravil a ohlásil se. Pak přišel pan režisér Vávra, já se uklonil a znovu se představil: ‚Dobrý den, já jsem Horníček.‘ On se na mne dlouho, dlouho koukal a pak řekl: ‚Na shledanou...‘ Od té doby jsme se neviděli,“ zmínil v roce 1996.

První tři filmové počiny Miroslava Horníčka se proto datují až rokem 1947 a nejsou nikterak oslnivé. V prvním případě se objevil v roli číšníka Josefa v osvětovém filmu *Muži ve fraku*, který režíroval Jan Svoboda. Ve scénkách z typických gastronomických prostředí se odehrávají správné ukázky nejrůznější práce číšníků. Poté v druhé části filmu jsou pranýřovány negativní jevy v této branži se vyskytující – nesoustředěnost, nepřipravenost, následky nočních pitek nebo hazardu.

V druhém případě už šlo o plnohodnotný film – celovečerní komedii Martina Friče *Polibek ze stadionu (Zavinil to Mašlonka)*. Odehrává se v Praze při Mistrovství světa v ledním hokeji 1947, v jehož atmosféře se zrodí propletený milostný příběh čtveřice mladých lidí, které ztvárnili Zdeněk Dítě, Irena Bernátová, Svatopluk Beneš a Jana Dítětová. Na Miroslava Horníčka zbyla vedlejší rolička pikolíka.

Třetí položkou jeho filmografie z roku 1947 je krátkometrážní snímek *Nedělní odpoledne* režiséra Ludvíka Tomana. Zahrál si tu s Vladimírem

Rážem a J. O. Martinem. O co šlo v tomto zcela zapomenutém filmečku, autor knihy nezjistil.

Král, vrchní a pikolík

Další hra Divadla satiry, první celovečerní dílo Vratislava Blažka, *Král nerad hovězí*, se zapsalo do jeho análů jako představení nejúspěšnější s počtem přes tři sta padesát vyprodaných repríz. Stejně tak i názory kritiků po premiéře 11. září 1947 nešetřily chválou. Režiroval Oldřich Lipský, swingovou hudbu složil Harry Macourek.

Zásadní zásluhu na tomto úspěchu je nutné přiznat mladému autorovi. Dvaadvacetiletý student Vysoké školy uměleckoprůmyslové už přispěl do kolektivní hry o Ferdovi, nyní vzal na svá autorská bedra celé představení. O co v něm šlo? Vladimír Just je charakterizuje následovně:

„Metodou volně koncipované, strukturně nezávazné kabaretní hry s písničkami řešil autor – a to bylo pro něho příznačné – vždy nějaký ústřední, sjednocující, navýsost závažný etický či společensko-politický problém. V *Králi...* to byl problém války a míru v konfrontaci s typicky českým pivním politikařením, které nemá – ukazuje Blažek – příliš daleko k podhoubí, z něhož se živí, jímž se napájí, roste a sílí fašismus – a s tím vším související problém bezpracných, zázračných návodů k zaručenému míru a štěstí všech lidí.“

Ústřední dvojicí postav je občan Josef Král, vegetarián v podání Lubomíra Lipského, a vrchní z Restaurace u č. 15, kterého hrál – a k jehož roli i autorsky přispěl – Miroslav Horníček. Ten vedl mimo jiné mezi jednotlivými obrazy klaunsko-hurvínkovské dialogy se svým pikolíkem, kterého vytvořil s výraznou vnějškovou komikou sobě vlastní Karel Effa. Jinak to především byl, řečeno Vladimírem Justem, „brechtovsky epický vypravěč a strohý, střízlivý a věcný demonstrátor, který nejen že uvádí a rekonstruuje jednotlivé obrazy a fáze příběhu, ale hovoří i se svými vnitřními hlasy a pochybnostmi“.

Příběh hry byl sice schematický, leč výmluvný: Josef Král se stává absolutním vládcem světa poté, co jeho velká mírotvorná mise v čele strany Mikrokraj sklídí nadšený ohlas po celé planetě, a on se dostane až mezi špičku magnátů a dalších mocných. Ti mu svěří absolutní moc s tím, že sami budou z pozadí tahat za všechny nitky. Král zapuzuje špatné svědomí a říká:

„Lidstvo není dost vyspělé, aby si samo vládlo! Tímto okamžikem uvaluji na všechny země výjimečný vojenský stav. A bude mír třeba i násilím.“

Horníčkův vrchní to komentuje lapidárně:

„To už jsme přeci mnohokrát viděli... Vlastně každé, kdo se dostane k veslům, vesluje.“

Vedle hry samotné i herecký výkon Miroslava Horníčka a dalších sklídil chválu kritiky. Pochvalně se vyjádřil např. A. M. Píša, který vzápětí po premiéře v *Právu* napsal:

„Z účinkujících, kteří jdou z jedné role do druhé, hrají prim v konferenciérské dvojici navinulý, spanilomyslný vrchní Horníčkův a vyjevený pikolík Effův, podobající se kuřeti, jež najde zrno.“

Vedle nich podle Píši zazářila v postavě „dobrého vojáka“ rovněž jedna z nových posil divadla – Josef Hlinomaz: „[...] fyziologicky šfavnatou komikou takové či onaké nejasnosti...“ A také „prudce, jiskrně, bodavě karikující“ Lubomír Lipský.

Poznámka: dialogy dvou natolik rozdílných pojetí humoru a komiky – drastický, vnějškový, přímočarý Effa a intelektuální, myšlenkový Horníček – vedly během repríz ke stále narůstajícím konfliktům a později i k Horníčkově averzi. Karel Effa, který prý lačně sčítá smích publika za každou cenu, pro něj zůstal už napořád odstrašujícím představitelem zcela opačného typu humoru, než mu byl vlastní. Podle Effových knižních vzpomínek Horníček z těchto důvodů dokonce přispěl k jeho pozdějšímu vyhazovu z Divadla ABC.

Kabaret pro Švéda

Původně jednorázové matiné *Cabarett Trapas*, určené pouze pro zvané, vzniklo z popudu a také na počest Alberta Mola, švédského tanečníka,

choreografa a mima, který hrál d'Artagnana v představení Švédského tanečního divadla, které úspěšně hostovalo v létě 1947 v Praze s tanečně pantomimickou variací *Tří mušketýrů*. Tento kumštýř měl k lidem z a kolem Divadla satiry blízko, našel tu přátele, páchali společně spoustu legrace. Společně s Oldřichem Lipským se Mol ujal i režie pásma *Cabarett Trapas*, jehož byl ústřední hvězdou. Velmi volné a proměnlivé složení představení z čísel z dřívějších programů i novinek lidí z okruhu divadla opět reagovalo na aktuální společenské i politické dění. Tato volnost a aktuálnost byla velmi lákavá nejen pro publikum, ale i herce, kteří se tu mohli naplno vydováět. Představení po prvotním úspěchu (16. listopadu 1947) bylo reprízováno během celé sezony každou sobotu odpoledne.

Miroslav Horníček tu vystupoval jako konferenciér a mimo jiné také – s Lubomírem Lipským – v později slavné scénce *Číšník a host*, kde mistrovsky sehráli varianty, kdy jsou aktéry situace flegmatici, sangvinici, cholericci nebo melancholici.

Únor takzvaný vítězný

Divadlo satiry únorový komunistický puč uvítalo, vždyť se svým nadšeně levicovým, až komunistickým světonázorem za prosazení proklamovaných idejí po celou dobu vlastně více či méně bojovalo... A chtělo v nových podmínkách bojovat dál za pokrok, pravdu a spravedlnost, ale... Ovšem netušili, jaká už fakticky byla a hlavně jaká brzy bude realita nových pořádků.

V té době, jak už bylo zmíněno, zastával Miroslav Horníček v divadle funkci předsedy závodní organizace KSČ.

Svatba

Známost Miroslava a slečny Běly se rozvíjela přirozeně a harmonicky, až jednoho dne bylo zjištěno, že je nutné učinit společensky nezbytný krok.

„Svatba... Ta moje se konala 8. března 1948. Později byl osmý březen povýšen na Den žen. Ale v den mé svatby to byl den s malým d

MIROSLAV HORNÍČEK: CIRKUS NADĚJE – SCÉNOSLED

Děj se odehrává v době po skončení jedné veliké války a ve strachu před válkou druhou, kdekoliv, kde žijí lidé bojácní, nedůvěřiví a sobečtí, ale také stateční a činorodí.

1. Mír

Mnoho toho nezbylo. Zřícená zídka domova, kam se vracejí včerejší vojáci — pierot, harlekýn a tři klauni.

2. Lidé v troskách

Zřícený domek nutno postavit. Jen klauni si to však uvědomují. Začíná práce. Pierot však pouze zdobí trosky bílými růžemi. Harlekýn v nich tančí a oba mění své citové vztahy. Kolombína odvádí Pierota; a harlekýn v „kouzlu“ benátské noci získává Pieretu.

3. Úklid

Jsou-li Pierot s Harlekýnem neschopni, unaveni, slabí, klauni jim pomohou.

4. Kde vzít peníze?

Hlavní otázka dne. Palčivá otázka. Měšťáci jdou na svůj nedělní výlet, ale marně se Pierot a Harlekýn snaží k nim přiblížit. Dostane se jim jen almužny. Přichází bohatý muž. Nabízí jim práci. Konečně peníze!

5. Peníze dělají člověka

A konečně život podle jejich představ! Houpací židle, dýmky, hosté stejně vznešení jako pitomí a selanka končící obžerstvím.

Přestávka

6. Pracovní síly na prodej

Pierot a Harlekýn pracují. Je to vyčerpávající, mechanické skládání součástek neznámého dosud celku. Zdravá nedůvěřivost klaunů odolává síle peněz i půvabu ženy.

7. Citová bloudění

Pierot má svou knihu. Svůj žal. Své úzkostné úvahy. Kolombína se nudí. Klauni to pozorují. Harlekýn má svůj tanec. Svůj stálý karneval. Piereta se nudí. Klauni to pozorují a jejich zásahem se konečně setkávají bytosti příbuzné povahou — Piereta s Pierotem a Kolombína s Harlekýnem.

8. Tři klauni a jedno vajíčko

Veliký zmatek s malým předmětem.

9. Nový vynález

Součástky vyrůstají pod prsty Pierotovými a Harlekýnovými – v rukou technikových spojují se pak v nový vynález – v nový typ automatické pušky. Před jejich očima je názorně předvedena síla této zbraně.

10. Malé rozloučení

Piereta je mrtvá. Každý se loučí svým způsobem.

11. Živi jdou dál

Práce pokračuje. Zbraní přibývá.

12. Lidský strach

Zbraní neustále přibývá. A hromadící se zbraně nesmějí rezavět ve skladištích. Dosud se nestřílí, dosud není otevřený boj, ale hlas volající z amplionů je plný zloby. Klauni s ním bojují, umlčují ho, ale je to nerovný boj.

13. Útěk

Od svého návratu utíkali stále – Pierot do svého osamocení, do svého snu, Harlekýn do svého rytmu a hluku. Utečou i teď...

14. Síla slabých

Závěr.

jako každý jiný. Pro mě to byl už tehdy den s velkým D. Přijeli rodiče mé ženy a její sestra, všichni z Valašského Meziříčí, odkud je i moje žena. Svatba se konala v kostele na Strossmayerově náměstí. Farář nám vyčíslil cenu obřadu. Byla dvojí: buď bez koberce, anebo s kobercem, který by vedl po schodech chrámu až k vozovce. Byli jsme natolik nemajetní, že jsme koberec odmítli. Leč – koberec tam byl. Zůstal po svatbě, která se konala před námi, avšak nám byl započítán. Jenže moje matka byla natolik obchodně cílá a nadaná, že tam došla, dokázala jim, že koberec jsme neobjednali, a dostala příslušný obnos zpět. Za něj jsme jeli na svatební cestu.“

Novomanžele oddával Horníčkův přítel páter Kánský. Na svatbu přišlo celé Divadlo satiry a kluci si zahráli na schodišti kostela na žebráky.